

2024. gada 3. ceturkšņa novērtējums par ciklisko sistēmisko risku un piemērojamo pretcikliskās kapitāla rezerves normu

2024. gada 23. septembris

Pretcikliskā kapitāla rezerve (turpmāk – CCyB (*countercyclical capital buffer*)) ir makrouzraudzības politikas instruments, kurš tiek piemērots ar mērķi stiprināt kredītiestāžu kapitalizāciju, lai krīzes apstākļos kredītiestādēm būtu pietiekami laba spēja absorbēt zaudējumus. CCyB norma tiek samazināta vai atcelta, kad riski īstenojas, lai palīdzētu kredītiestādēm turpināt piedāvāt finansējumu tautsaimniecībai, tādējādi mazinot krīžu ilgumu un ietekmi.

Saskaņā ar Kredītiestāžu likuma 35.⁵ pantu Latvijas Banka kā par CCyB normas noteikšanu atbildīgā iestāde reizi ceturksnī novērtē ciklisko sistēmisko risku un, ja nepieciešams, nosaka vai koriģē CCyB normu, kas attiecināma uz kredītiestāžu riska darījumiem, kuri noslēgti ar Latvijas Republikas rezidentiem. Katru ceturksni Latvijas Banka publicē novērtējumu par ciklisko sistēmisko risku un piemērojamo CCyB normu. Ja CCyB normu nav nepieciešams mainīt, spēkā saglabājas iepriekšējais lēmums par CCyB normu.

2023. gada 18. decembrī Latvijas Bankas padome pieņēma lēmumu par CCyB normas palielināšanu¹, uzsākot īstenot pozitīvas neitrālas CCyB pieeju². Saskaņā ar šo pieeju CCyB norma tiek uzturēta pozitīvā bāzes līmenī jau standarta risku apstākļos jeb finanšu cikla neitrālajā fāzē, kad cikliskais sistēmiskais risks nav ne paaugstināts, ne arī būtiski pazemināts. Latvijas Banka par piemērotu CCyB normas bāzes līmeni ir atzinusi 1.0 %. Cikliskajam sistēmiskajam riskam pieaugot, CCyB norma ir palielināma proporcionāli riska intensitātei jau no pozitīvās bāzes normas, nevis nulles līmeņa. Tādējādi CCyB kopējo prasību veido bāzes norma un cikliskā komponente, kuras apjoms tiek novērtēts katru ceturksni. Krīzes apstākļos, kā arī atjaunošanās periodā pēc krīzes, CCyB norma var tikt samazināta vai atcelta.

Lai uzsāktu pozitīvas neitrālas CCyB pieejas pakāpenisku īstenošanu, Latvijas Bankas padome lēma, ka 2024. gada 18. decembrī stājas spēkā prasība par CCyB normu 0.5 % apmērā un 2025. gada 18. jūnijā – 1.0 % apmērā. Šīs prasības kredītiestādes ņem vērā attiecībā uz riska darījumiem, kuri noslēgti ar Latvijas Republikas rezidentiem, aprēķinot kredītiestādei specifisko CCyB normu³.

Atbilstoši 2024. gada 3. ceturkšņa cikliskā sistēmiskā riska novērtējumam Latvijas Banka nolēmj nepalielināt CCyB ciklisko komponenti. Spēkā saglabājas 2023. gada 18. decembrī pieņemtais Latvijas Bankas lēmums par piemērojamo CCyB normu. Cikliskais sistēmiskais risks Latvijā joprojām ir vērtējams kā zems, ņemot vērā kūtros kreditēšanas tempus, joprojām augstās kredītu procentu likmes, mēreno aktivitāti nekustamā īpašuma tirgū, kā arī vājo tautsaimniecības sniegumu. Iekšzemes privātā nefinanšu sektora kredītu un IKP attiecība saglabājas zemā līmenī.

¹ [Latvijas Bankas 2023. gada 18. decembra administratīvais akts Nr. 444/10 "Par pretcikliskās kapitāla rezerves normas riska darījumiem, kuri noslēgti ar Latvijas Republikas rezidentiem, noteikšanu 1 % apmērā"](#).

² Detalizētāk sk. "[Latvijas Bankas pieeja pretcikliskās kapitāla rezerves normas piemērošanā](#)".

³ Finanšu un kapitāla tirgus komisijas 2020. gada 25. augusta normatīvie noteikumi Nr. 137 "Kredītiestādei specifiskās pretcikliskās kapitāla rezerves normas aprēķināšanas normatīvie noteikumi".

Privātā nefinanšu sektora **kredītu atlikuma un IKP attiecības novirze no ilgtermiņa tendences** turpina sarukt, taču joprojām ir negatīva gan saskaņā ar standartizēto (plašo) kredītu definīciju, gan saskaņā ar papildu (šauro) kredītu definīciju (sk. 1. tabulu, un 1. un 2. att.). Attiecīgi CCyB normas orientieris ir 0 %.

1. tabula. Galvenie rādītāji CCyB normas novērtējumam⁴

Rādītājs	Kredītu standartizētā (plašā) definīcija	Kredītu papildu (šaurā) definīcija
	2024. gada 1. cet.	2024. gada 2. cet.
Kredītu attiecība pret IKP (%)	59.7	26.4
Kredītu attiecības pret IKP novirze no ilgtermiņa tendences (pp)	-19.7	-6.3
CCyB etalonnorma (% no riska darījumiem)	0	0 ⁵

Iekšzemes kreditēšanas tempi 2024. gada 2. ceturksnī (sk. 3. att. un 4. att.) un jūlijā nav būtiski mainījušies – kreditēšana saglabājas vāja. 2024. gada jūlijā iekšzemes kredītu atlikuma gada pieauguma temps nedaudz pieauga (līdz 3.1 %), t.sk. mājsaimniecību kredītportfelis palielinājās par 4.6 % gadā, bet nefinanšu sabiedrību (turpmāk – NFS) kredītportfelis – par 3.2 % gadā). Augstās procentu likmes, nenoteiktība un vājā ekonomiskā izaugsme mazina privātā nefinanšu sektora vēlmi un iespējas aizņemties. Kreditēšanu ietekmē arī vairāki strukturāli faktori, piemēram, trūkumi uzņēmējdarbības vidē, vājā būvniecība, seklais kapitāla tirgus, demogrāfiskie faktori.

Privātā nefinanšu sektora parāda apmēri ir zemi un tā **apkalpošanas slogs** – mērens, taču augsto procentu likmju ietekmē mājsaimniecību un NFS procentu maksājumu un IKP attiecība ir pieaugusi (sk. 5. att.). Turpmāk procentu maksājumu slogu atvieglos pakāpenisks procentu likmju samazinājums, kā arī tas, ka procentu likmju līdzšinējās izmaiņas kredītmaksājumos iecenojas ar laika nobīdi. 2024. gada 2. ceturksnī kredītportfeļa kvalitāte saglabājas stabila. Ienākumus nenesošo kredītu īpatsvars ir vēsturiski zemā līmenī, un aizņēmēju finansiālā noturība kopumā saglabājas laba. Mājsaimniecību spēju segt saistības par hipotekāro kredītu turpina balstīt kompensācija par kredītu procentu likmju pieaugumu, kas tiek maksāta no hipotekārā kredīta ņēmēju aizsardzības nodevas⁶.

Nekustamā īpašuma tirgus aktivitāte ir mērena – 2024. gada jūlijā – augustā kopējais nekustamā īpašuma pirkumu darījumu skaits bija par 3.7 % augstāks nekā attiecīgajā periodā pirms gada. Saskaņā ar Centrālās statistikas pārvaldes datiem mājokļu cenu indekss 2024. gada 2. ceturksnī tikai par 1.1 % pārsniedza 2023. gada 2. ceturkšņa līmeni (sk. 6. att.), savukārt iepriekšējā ceturkšņa līmeni – par 2.3 %. Tostarp jauno mājokļu cenu izaugsme 2. ceturksnī saglabājas spēja – jauno mājokļu cenu indekss par 11.1 % pārsniedza 2023. gada 2. ceturkšņa līmeni un par 8.6 % – iepriekšēja ceturkšņa līmeni. Sērijveida dzīvokļu cenas ir stabilizējušās – 2024. gada jūnijā – augustā to mēneša pārmaiņas bija tuvu nullei. No 2022. gada vidus līdz 2024. gada sākumam tās kritās, tāpēc 2024. gada augustā sērijveida dzīvokļu cenas bija par 12.9 % zemākas nekā 2022. gada jūnijā. Šo dzīvokļu piedāvājums saglabājas vēsturiski augstā līmenī.

Par zemu ciklisko risku liecina arī Latvijas vājā **tautsaimniecības attīstība**. 2024. gada 2. ceturksnī IKP saruka par 0.9 %, salīdzinot ar iepriekšējo ceturksni, un par 0.1 %, un par 0.1 %, salīdzinot ar iepriekšējo ceturksni, un par 0.1 %, salīdzinot ar iepriekšējo ceturksni.

⁴ Šaurajā kredītu definīcijā ietverti kredītiestāžu NFS un mājsaimniecībām izsniegtie kredīti un uzpirktie parāda vērtspapīri, bet plašajā definīcijā – NFS un mājsaimniecību saistības pret kredītiestādēm, kā arī to aizņēmumi no nebanku finanšu institūcijām vai citām NFS.

⁵ Latvijā šauri definēto kredītu dati sniedz labāku krīzes signalizējošo informāciju, tādēļ CCyB etalonnorma, kas aprēķināta, balstoties uz šauri definētajiem kredītu datiem, kalpo kā CCyB normas orientieris.

⁶ [06.12.2023. grozījumi Patērētāju tiesību aizsardzības likumā.](#)

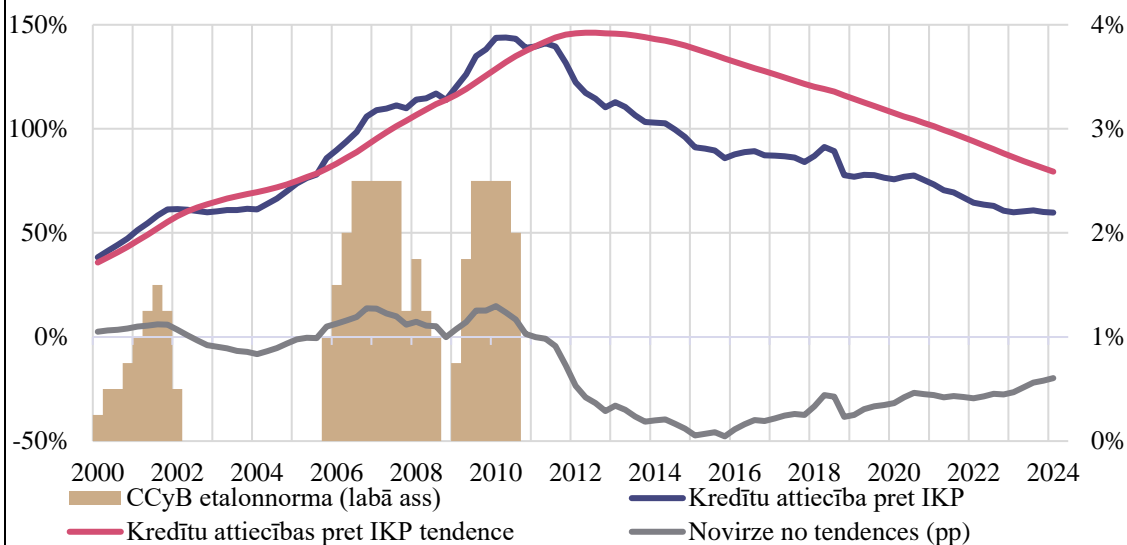
salīdzinot ar iepriekšējā gada 2. ceturksni. To galvenokārt noteica vājais eksports un piesardzīgais (neraugoties uz pirkjspējas uzlabošanos) privātais patēriņš. Saskaņā ar Latvijas Bankas prognozēm ekonomiskā aktivitāte turpmāk pakāpeniski uzlabosies, taču uzlabojums būs mazāks nekā iepriekš prognozēts, ņemot vērā nenoteiktību un joprojām augstās procentu likmes. Inflācijas līmenis Latvijā šobrīd ir viens no zemākajiem eirozonā. Prognozēts, ka 2024. un 2025. gadā inflācija saglabāsies zema. Tekošā konta deficīts 2024. gada 2. ceturksnī pieauga līdz 3.9 % no IKP (sk. 9. att.).

Latvijas Bankas izstrādātais⁷ **saliktais sistēmiskā cikliskā riska rādītājs** (turpmāk – SCRR) ir sarucis no 5 punktiem 2023. gada 2. ceturksnī līdz 4.5 punktiem 2024. gada 2. ceturksnī. Tas joprojām atrodas zem augstāka par vidēju riska robežas (sk. 11. att.).

⁷ Papildu informācija par SCRR metodoloģiju pieejama Latvijas Bankas 2020. gada Finanšu stabilitātes pārskata 1. pielikumā (https://datnes.latvijasbanka.lv/fsp/FSP_2020.pdf%20).

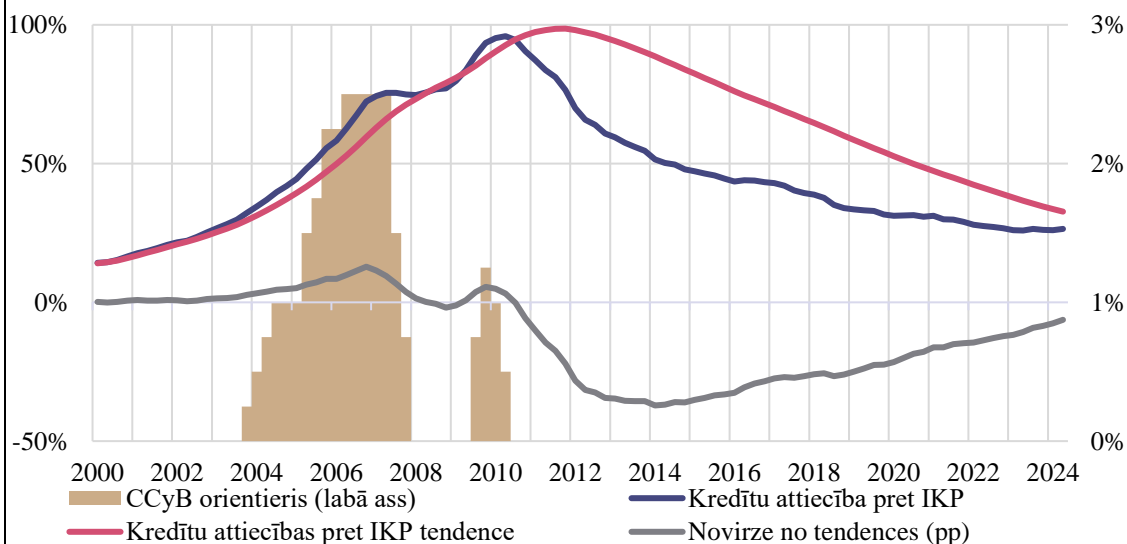
1. pielikums. Finanšu ciklu raksturojošie rādītāji

1. att. Standartizētā kredītu un IKP novirze

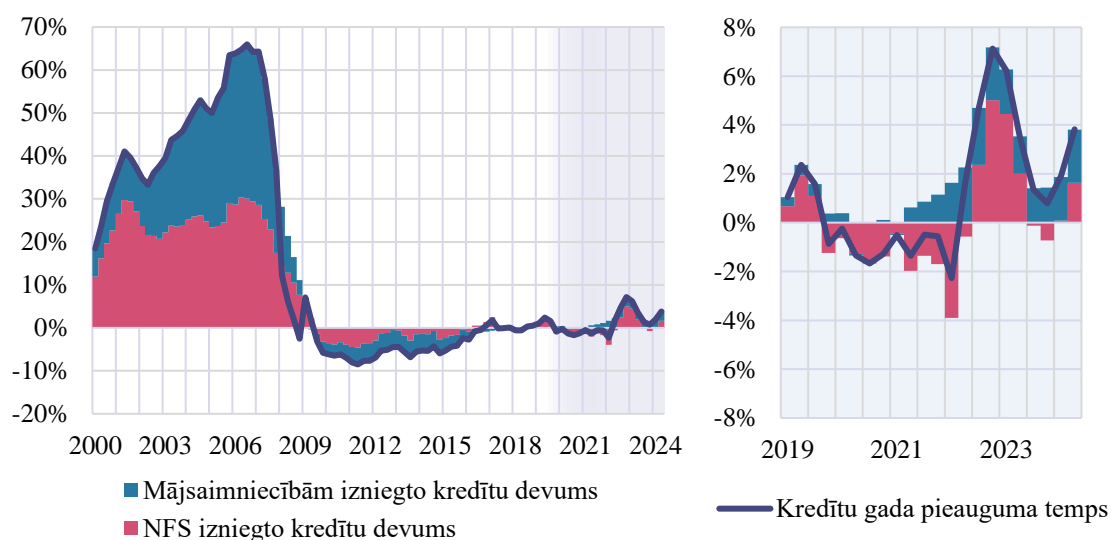
Avots: Latvijas Banka, CSP.

2. att. Papildu kredītu un IKP novirze

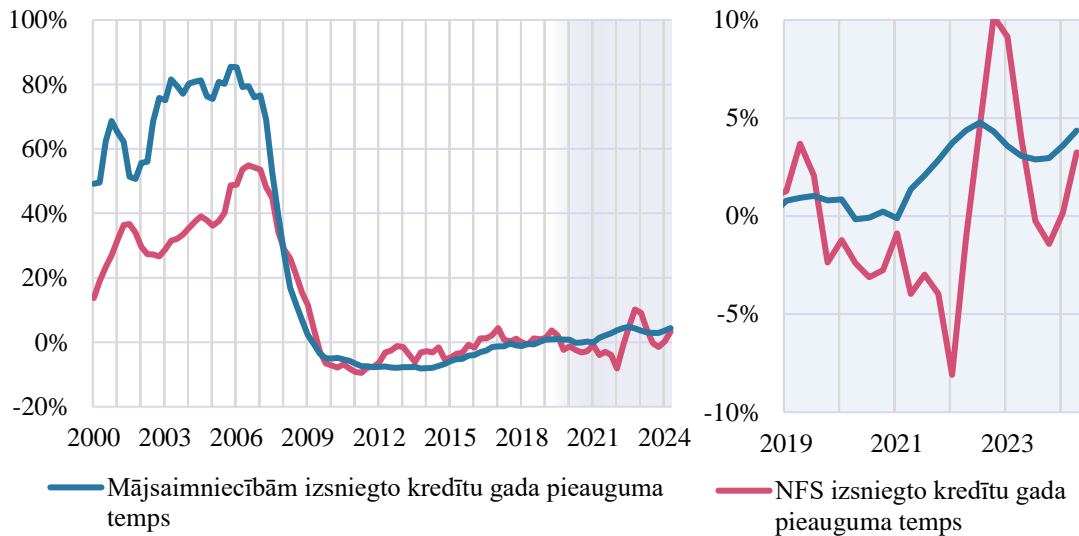
Avots: Latvijas Banka, CSP.

3. att. Kredīšanas attīstība

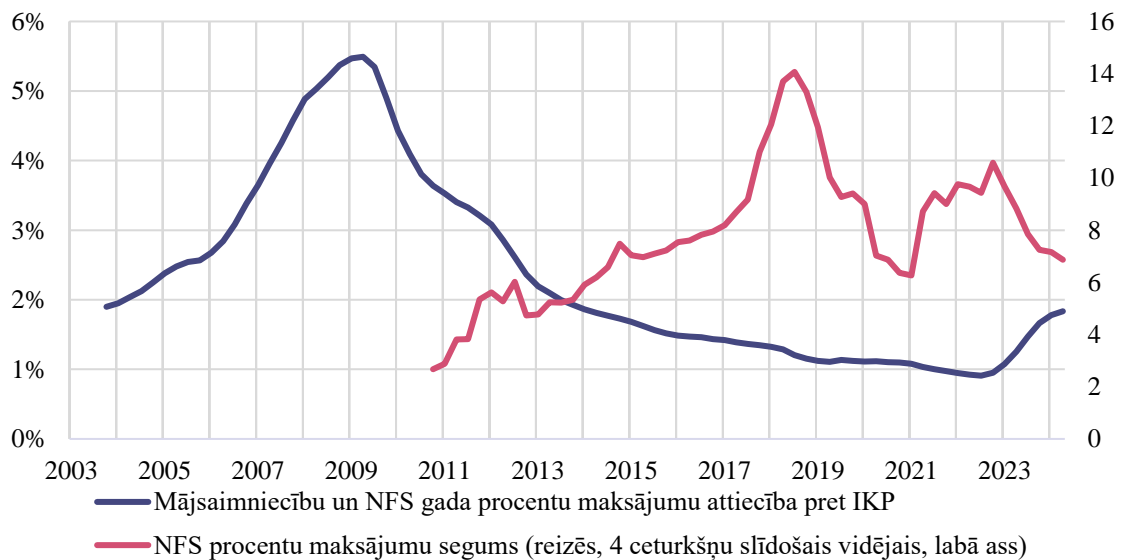
Avots: Latvijas Banka, CSP. Piezīme: No kredītu pieauguma tempa izslēgti pārklasifikācijas un citi vienreizēja rakstura efekti, taču nav izslēgts norakstīto kredītu efekts.

4. att. Kredīšanas attīstība – mājāsaimniecībām un NFS izsniegto kredītu gada pieauguma tempi

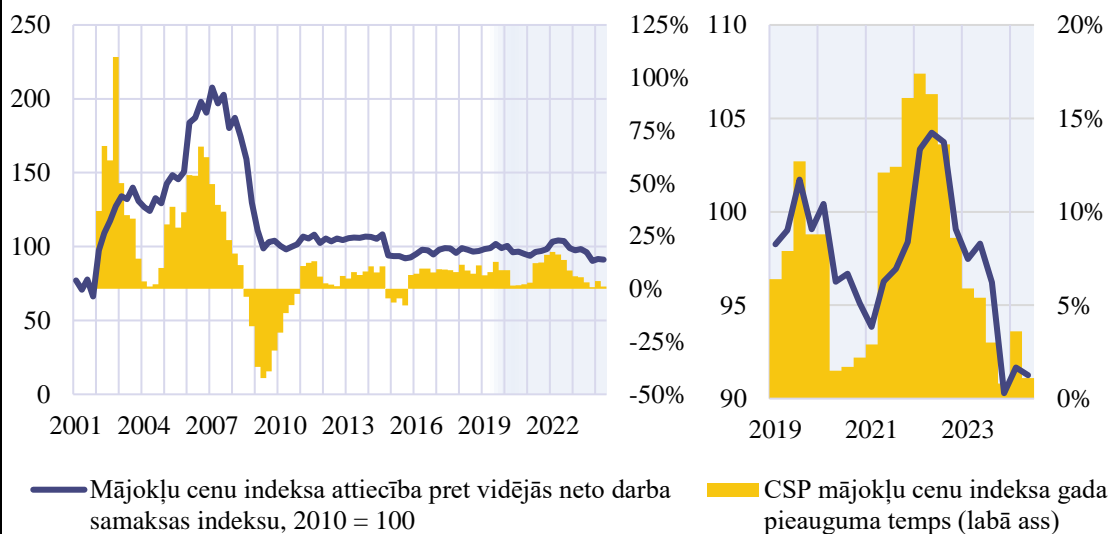
Avots: Latvijas Banka, CSP. Piezīme: No kredītu pieauguma tempa izslēgti pārklasifikācijas un citi vienreizēja rakstura efekti, taču nav izslēgts norakstīto kredītu efekts.

5. att. Privātā nefinanšu sektora parāda apkalpošanas slogs

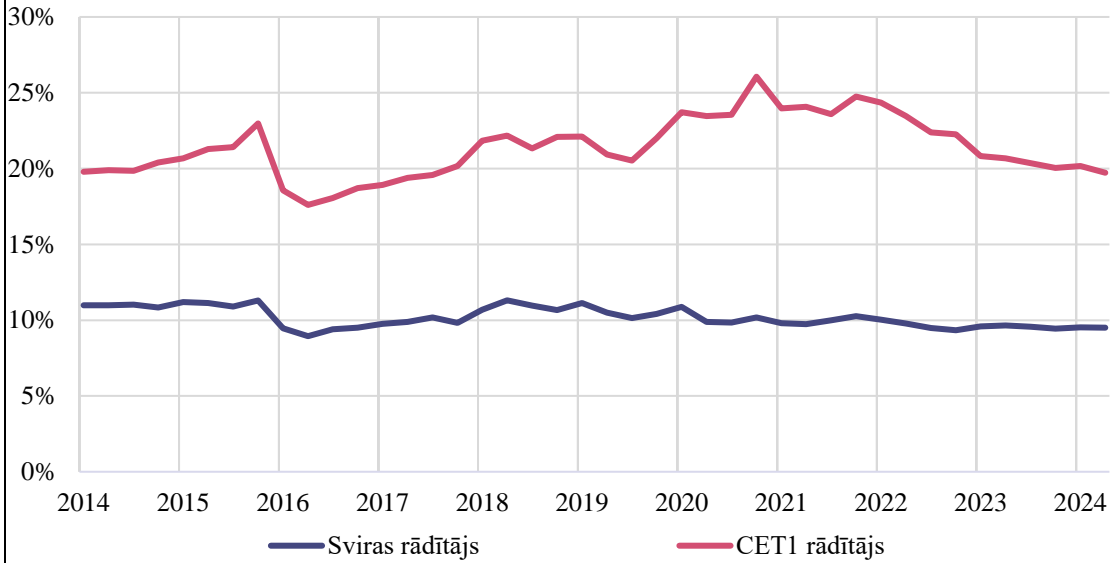
Avots: Latvijas Banka, CSP. NFS procentu maksājumu segums – peļņas pirms nodokļiem un procentu maksājumiem attiecība pret procentu maksājumu izmaksām.

6. att. Nekustamā īpašuma cenu iespējamā pārvērtēšana

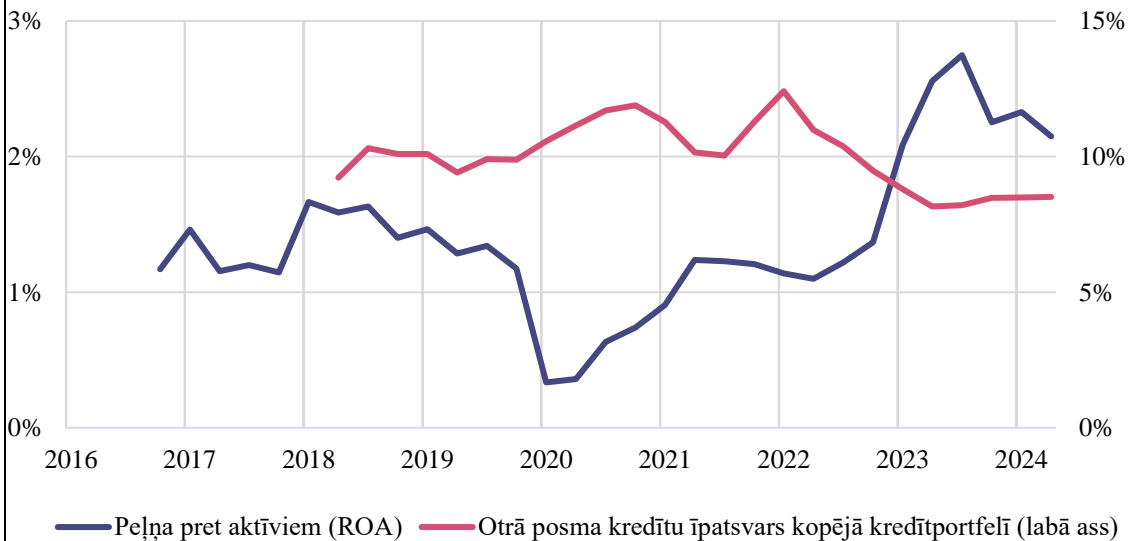
Avots: CSP.

7. att. Banku bilanču noturība – kapitalizācija

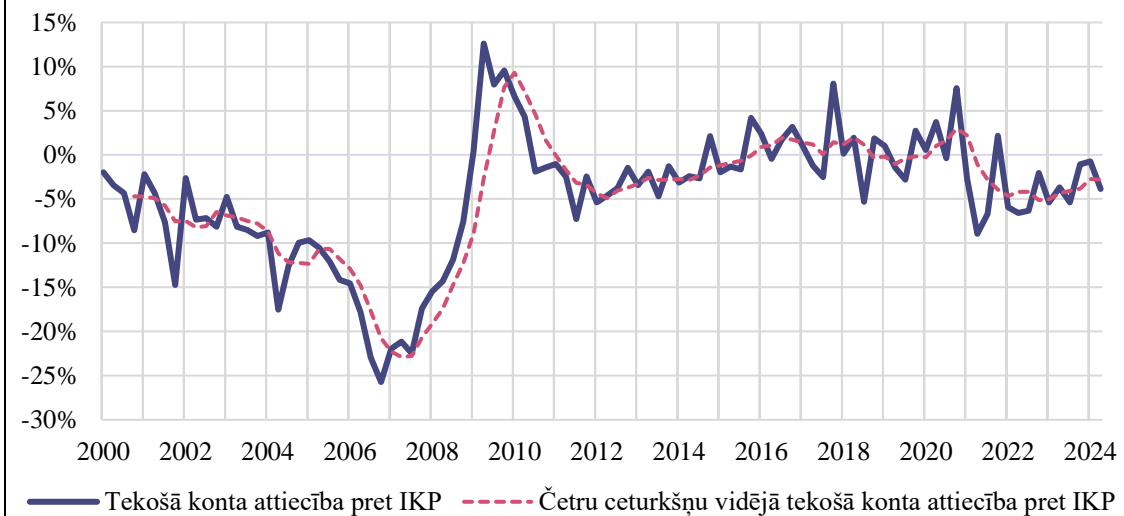
Avots: Latvijas Banka. Piezīme: Iekļautas tikai tās kredītiestādes, kuras darbojās uz publicēšanas brīdi.

8. att. Banku bilanču noturība – peļņitspēja un aktīvu kvalitāte

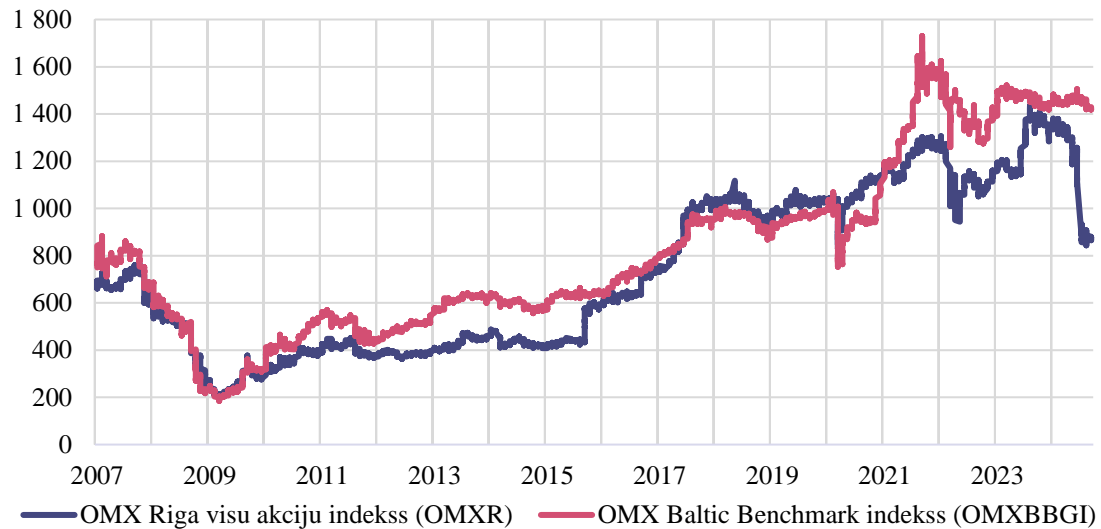
Avots: Latvijas Banka. Piezīme: Iekļautas tikai tās kredītiestādes, kuras darbojās uz publicēšanas brīdi.

9. att. Ārējā nesabalansētība

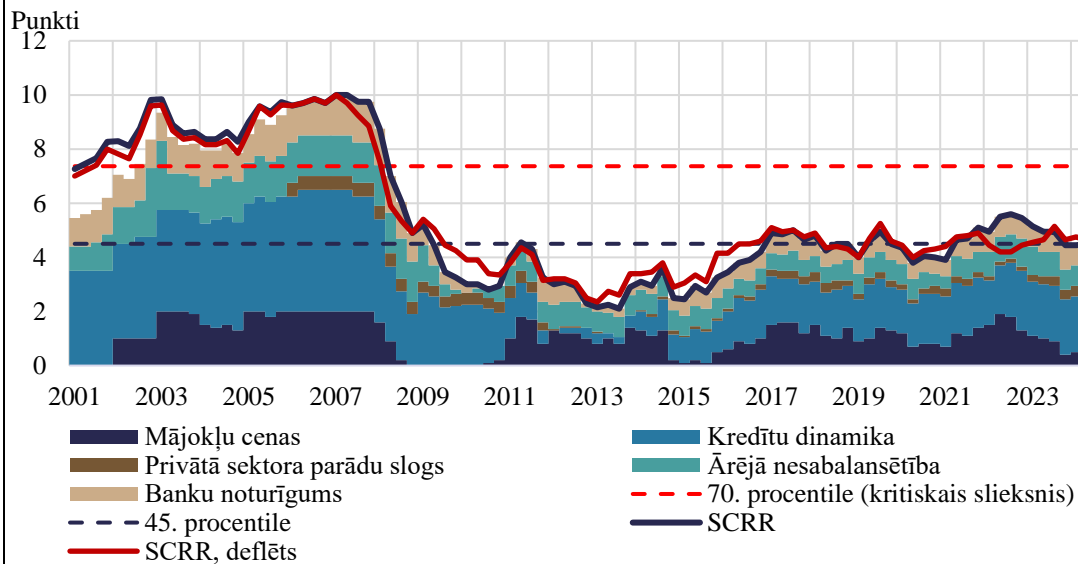
Avots: Latvijas Banka, CSP.

10. att. Potenciāli nepareizi iecenoti riski

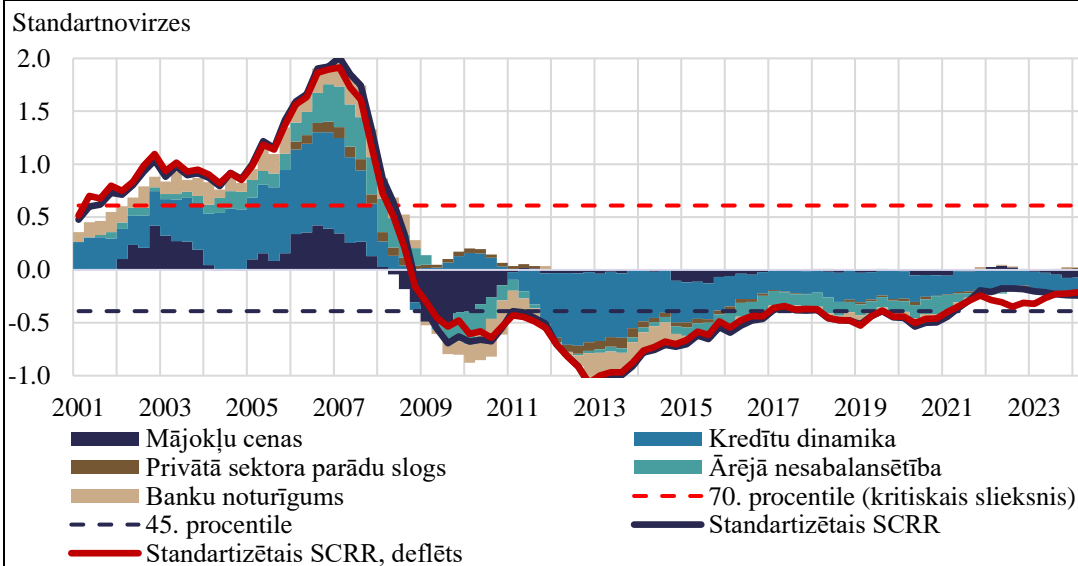
Avots: Bloomberg.

11. att. SCRR – procentiņu metode

Avots: Latvijas Banka, CSP.

12. att. SCRR – standartizētā metode

Avots: Latvijas Banka, CSP.